

Súvislosti vzťahovej väzby a manželskej spokojnosti u zosobášených párov

Relationships between attachment and marital satisfaction in married couples

Patrícia Gallerová^{1*}, Peter Halama¹

¹*Katedra psychológie, Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave*

Abstrakt

Štúdiá skúmala súvislosti medzi vzťahovou väzbou a spokojnosťou v manželstve. Cieľom bolo priblížiť vzťah medzi vzťahovou väzbou a manželskou spokojnosťou daného jednotlivca a jeho manžela/ky, ako aj súvislosti medzi vzťahovou väzbou v detstve a spokojnosťou v manželstve. Výskumu sa zúčastnilo 78 manželských párov, teda 156 osôb. Vzťahová väzba s matkou a otcom v detstve bola zisťovaná pomocou metódy nazwanej História vzťahovej väzby (Granqvist & Kirkpatrick, 2004), vzťahová väzba v dospelosti bola meraná Dotazníkom skúsenosti v blízkych vzťahoch (Brennan, Clark, & Shaver, 1998) a na zistenie miery spokojnosti v manželstve bola použitá Kansaská škála manželskej spokojnosti (Schumm, Bollman, & Jurich, 1997) a Index hodnotenia manželskej kvality (Norton, 1983). Výsledky nášho výskumu naznačujú, že bezpečná vzťahová väzba súvisí s vyššou manželskou spokojnosťou. Naopak, vyhýbavý štýl vzťahovej väzby súvisí s nižšou mierou manželskej spokojnosti. Vzťah medzi manželskou spokojnosťou a vzťahovou väzbou v detstve sa nepreukázal.

Kľúčové slová: manželská spokojnosť, vzťahová väzba v detstve, vzťahová väzba v dospelosti

Abstract

Theory of attachment strongly influences exploring of close relationships in childhood and in adulthood as well. According Bowlby attachment is "lasting relationship bond characterized by need of seeking and maintaining proximity with a person in stressful situations especially (Bowlby, 2010). Hazan a Shaver (1987) applied theory of early attachment in romantic relationships of adults. Behavior of adult human in relationships is more or less predictable by style of attachment in childhood (Feeney, 1999). Brennan, Clark a Shaver (1998) created four-dimensional model of attachment which was based on Ainsworth's theory as well. The model was formed of two dimensions - anxiety and avoidance. The authors identified four types of attachment: secure, fearful, dismissive and

*Korespondenční autor: Mgr. Patrícia Gallerová, Katedra psychológie, Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, Hornopotočná 23, 918 43 Trnava
E-mail: patriciagallerova@gmail.com

preoccupied style of attachment (Brennan, Clark, & Shaver, 1998). Satisfaction in romantic relationship can be explained as a degree in which is relationship for a human enjoyable. Attachment influences satisfaction in relationship in terms of meeting need of proximity and safety (Mikulincer, Florian, Cowan, & Cowan, 2002). Several researches show that safe attachment is associated with higher satisfaction in marriage and on the other hand people with insecure style of attachment show lower degree of satisfaction in relationship (Alexandrov, Cowan, & Cowan, 2005; Treboux, Crowell, & Waters, 2004). At the same time style of attachment of the partner also influences individual a lot, satisfaction does not depend only on his own style of attachment but also on attachment of his partner (Farinelli, & McEwan, 2009). The study examined relations between the relationship attachment and marital satisfaction. The goal was to explain the relationship between the adult attachment and marital satisfaction of the individual and her/his husband/wife. The research examined relationship between adult attachment and marital satisfaction as well. Quantitative questionnaire survey: The battery consisted of four self-report questionnaires. The childhood attachment was measured by Attachment History Paragraphs (Granqvist & Kirkpatrick, 2004), adult attachment was measured by The Experiences in Close Relationships Questionnaire (Brennan, Clark, & Shaver, 1998) and satisfaction in marriage was measured by two measures: Quality Marriage Index (Norton, 1983) and Kansas Marital Satisfaction Scale (Schumm, Bollman, & Jurich, 1997). The research sample consisted of 78 heterosexual married couple, together 156 people. The average length of marriages is 20.76 years. Participants were instructed to complete the questionnaires independently. The relations between variables were examined by correlation analysis and cluster analysis. People with a secure attachment style and their partners were most satisfied with their marriages. Our study showed relation between dismissive attachment style and low level of marital satisfaction for the individual, and for the partner of the examined one. The results of our study did not suggest any relationship between childhood attachment and marital satisfaction. The results indicate that secure attachment style is related to higher level of relationship satisfaction, in spite of stressful situation or demanding changes which are occurring in marriage. People with insecure attachment style devote a lot of effort to reinforce marital and couple relationship stability during difficult situations in relationship. Connection between marital satisfaction and childhood attachment has not been proven. The reason may be that childhood attachment is not always totally stable and it can be changed by life experience or personal characteristics of the individual. Our research confirmed that attachment is related to satisfaction in marriage. Research of relationship between attachment and factors affecting marriage is very beneficial, because new finding in this topic can help in clinical practice.

Keywords: marital satisfaction, childhood attachment, adult attachment

Úvod

Teória vzťahovej väzby silno ovplyvnila skúmanie blízkych vzťahov ako v detstve, tak aj v dospelosti. Rané vzťahy detí s rodičmi sú nesmierne dôležité pre ďalší rozvoj jednotlivca. Podľa Bowlbyho je vzťahová väzba „trvalé emočné puto, charakterizované potrebou

vyhľadávať a udržiavať blízkosť s určitou osobou, zvlášť v stresových podmienkach.“ (Bowlby, 2010). Dieťa sa vzťahuje k osobe, ktorá mu poskytuje najviac starostlivosti, t.j. k väzbovej osobe, zväčša k matke. Bowlby (1998) tvrdí, že jednotliviec sa snaží väzbovým správaním upevňovať blízky vzťah s preferovanou osobou, ktorá by mala byť spravidla múdrejšia a silnejšia ako samotné dieťa. Väzbové správanie, ktoré je evolučne podmienené, poskytuje deťom ochranu pred nebezpečenstvom a zachovanie existencie. U dieťaťa je väzbové správanie zamerané na vytvorenie pocitu istoty a bezpečia a uchovanie blízkosti človeka, na ktorého je emočne pripútané. Deti si na základe skúsenosti vytvárajú isté očakávania o citlivosti väzbových osôb k ich potrebám. Tieto očakávania ovplyvňuje rýchlosť odpovede rodiča na požiadavky dieťaťa. Takto vznikajú „pracovné modely“ vzťahovej väzby, ktoré sú dôležité pre utváranie vzťahov v dospelosti a ovplyvňujú aj celkové mentálne zdravie jednotlivca (Hašto, 2005).

Hazan a Shaver (1987) rozšírili teóriu ranej vzťahovej väzby Bowlbyho (napr. in Bowlby 1969; in Bowlby 2005) a ako prví ju aplikovali na partnerské vzťahy dospelých ľudí. Svoju teóriu postavili na základe podobnosti interakcií medzi partnermi v romantickom vzťahu a medzi dieťaťom a primárnym opatrovateľom. Hazan a Shaver (1987) uvádzajú, že pri vyvíjaní emocionálneho partnerského puta pôsobí rovnaký motivačný systém ako pri podnietení emocionálneho puta medzi deťmi a ich opatrovateľmi. Avšak, tieto dva vzťahy-partnerský a vzťah dieťaťa a opatrovateľa nie sú identické. Môžeme tvrdiť, že správanie dospelého jednotlivca vo vzťahoch je do určitej miery predikované štýlom pripútania v detstve (Feeney, 1999).

Ainsworthová vytvorila typológiu vzťahovej väzby, ktorá vychádzala z interakcií medzi matkami a ich deťmi. Táto teória v rámci vzťahovej väzby rozlíšila tri typy pripútania sa, a to istú vzťahovú väzbu, odmietavú a ambivalentnú vzťahovú väzbu (napr. in Bowlby 1998; in Holmes 1993). Tento model vzťahovej väzby postupne prešiel viacerými obmenami. Napriek vývoju, istý (bezpečný) štýl vzťahovej väzby ostal nepozmenený, vedci sa skôr sústredili na rozšírenie konceptu a označenie odmietavého a ambivalentného štýlu vzťahovej väzby, ktoré spoločne označujeme ako väzby úzkostné. Ako prví aplikovali teóriu vzťahovej väzby do dospelosti Hazan a Shaver (1987). Snažili sa teóriou vzťahovej väzby objasniť partnerské vzťahy v dospelosti. Nadviazali na pôvodnú teóriu detskej vzťahovej väzby, ktorú popísala Ainsworthová (Ainsworth, Blehar, Waters, & Wall, 1978). Nadobudli presvedčenie, že väzbové správanie v detstve je možné aplikovať na dospelosť a romantické vzťahy. Na základe tohto zistenia Hazan a Shaver (1987) určili tri typy vzťahovej väzby: istú (bezpečnú) vzťahovú väzbu, úzkostnú (ambivalentnú) vzťahovú väzbu a odmietavú vzťahovú väzbu.

Neskôr, začiatkom deväťdesiatych rokov Bartholomew a Horowitz (1991) prišli s novou teóriou vzťahovej väzby. Tradičné kategoriálne delenie nahradili dimenziami úzkosťou (anxieta) a vyhýbaním (avoidance) a stanovili štyri typy vzťahovej väzby, ktoré sú príznačné pre dospelých jednotlivcov. Prvým štýlom pripútania sa je istá (bezpečná) vzťahová väzba (angl. secure attachment), pre ktorú je charakteristické nízke skóre v oboch dimenziách. Druhým štýlom je úzkostný typ vzťahovej väzby a to zaoberajúca sa vzťahová väzba (angl. preoccupied attachment), ktorá sa vyznačuje vysokým skóre v dimenzii úzkosti a nízkym v dimenzii vyhýbania. Ďalším typom je odmietavá vzťahová väzba (angl. dismissive attachment), pre ktorú je typické vysoké skóre v dimenzii vyhýbania a nízke v dimenzii

úzkosti. Ako posledná je ustráchaná vzťahová väzba (angl. fearful attachment), ktorá je typická pre ľudí, ktorí vysoko skórujú v oboch dimenziách (Mikulincer & Pereg, 2004).

Brennan, Clark a Shaver (1998) vytvorili štvordimenzionálny model vzťahovej väzby, ktorý taktiež vychádzal z teórie Ainsworthovej. Jeho základ tvoria dve dimenzie- úzkosť a vyhýbanie, ktoré vytvárajú štyri kvadranty zastupujúce štyri štýly vzťahovej väzby. Tento model je veľmi podobný teórii Bartholomewa a Horowitza (1991), nakoľko štýly vzťahovej väzby, v oboch modeloch, si sú veľmi príbuzné. Bezpečný štýl pripútania je dokonca v oboch týchto teóriách zhodný. Brennan, Clark a Shaver vo svojom modeli vzťahovej väzby určili štyri typy pripútania: bezpečný (kombinácia nízkej úzkosti a nízkeho vyhýbania), úzkostný/ambivalentný (kombinácia vysokej úzkosti a nízkeho vyhýbania), vyhýbavý (nízka úzkosť a vysoké vyhýbanie) a dezorganizovaný (vysoká úzkosť aj vyhýbanie) štýl vzťahovej väzby (Brennan, Clark, & Shaver, 1998).

Manželská spokojnosť

Spokojnosť v partnerskom vzťahu môžeme vysvetliť ako mieru, v akej je vzťah pre človeka potešujúci. Vo všeobecnosti platí, že ľudia, ktorí vo vzťahu naplňujú svoje potreby, konkrétne ide o potreby lásky, náklonnosti, priateľstva a sexuálneho uspokojenia, sú spokojnejší (Rhyne, 1981). Taktiež môžeme konštatovať, že ľudia sa vo vzťahu cítia spokojní, pokiaľ dostávajú vysoké odmeny pri nízkych nákladoch (Impett, Beals, & Peplau, 2001). Odmeny sú chápané ako veci, ktoré poskytuje partner alebo vzťah (napr. sexuálne uspokojenie, citové uspokojenie, sociálna podpora atď.). Za náklady sú považované veci späť so vzťahom, ktoré jednotlivец nemá rád (napr. spory, finančná záťaž). Spokojnosť nemusí byť pociťovaná len pri pozitívnej bilancii, ale aj v okamihu, kedy jeho náklady vo vzťahu majú rastúcu tendenciu, pričom jeho odmeny sa znižujú, ak sú osobné očakávania splnené vzájomnou výmenou alebo keď je kladné porovnanie momentálneho vzťahu s jeho štandardom, ktorý bol vytvorený na základe skúseností nadobudnutých v predošlých vzťahoch alebo pozorovaním (Drigotas, Rusbult, & Verette, 1999).

Kratochvíl (2000) stanovil tzv. „princíp vyváženej výmeny“, ktorý je uplatňovaný v manželstve. Táto koncepcia hovorí o tom, že k spokojnosti dochádza pod podmienkou, že medzi partnermi funguje vyrovnaná partnerská výmena. Partneri obojstranne uvažujú o tom, čo im ponúka partner a čo za to sú schopní ponúknuť oni. Tento princíp vychádza z teórie sociálnej zmeny Thibauta a Kelleyho (1959).

Každá osoba pokladá vo vzťahu za významné niečo iné, preto nie je možné presne definovať spokojný partnerský vzťah. Všeobecne môžeme konštatovať, že za významné činitele ovplyvňujúce spokojnosť vo vzťahu považujeme citovú rovnováhu, emočnú oddanosť, vzájomnú sebaúctu, sociálnu pomoc, intimitu a dôveru (Matějková, 2009). Partneri sa v spokojnom vzťahu cítia sami sebou, bezpečne, navzájom si sú oporou v náročných situáciách, poznajú sa lepšie ako akákoľvek iná osoba. Na výslednú životnú spokojnosť má vplyv aj sociálna pomoc, fyzická a emočná intimita, blízkosť (Soudková, 2006). Podľa Sternberga (Sternberg & Barnes, 1988) sú pre budovanie a udržanie spokojnosti v partnerstve taktiež dôležité podobné hodnoty, postoje, záľuby, zmýšľanie a osobnostné dispozície partnerov. Treba dbať aj na významnosť pozitívneho hodnotenia, zároveň je žiaduce sa negatívnym hodnoteniam vyhnúť.

Vzťahová väzba a partnerská spokojnosť

V dlhodobom partnerskom vzťahu sa spokojnosť odvíja od naplnenia potreby lásky, citu, intimity, ale aj akceptácie, podpory, bezpečia a porozumenia. Dôležitý je aj osobný rast, autonómia a kompetencie každého z partnerov (Feeney, 1999). Vzťahová väzba má vplyv na spokojnosť vo vzťahu z pohľadu uspokojenia potreby blízkosti, bezpečnej základne a taktiež aj bezpečného útočiska. Nárast manželskej spokojnosti môžeme predpokladať, keď manželia budú schopní efektívne poskytovať svojmu partnerovi podporu a bezpečie, budú spoľahlivými a zdatnými zdrojmi intimity a blízkosti a budú vykonávať činnosti podporujúce ich osobný rast a autonómiu (Mikulincer, Florian, Cowan, & Cowan, 2002). No pokiaľ jeden z partnerov, alebo aj obaja pociťujú neistotu, či obavy, stúpa celková nespokojnosť v tomto partnerstve (Kobak, Ruckdeschel, & Hazan, 1994).

Viacere výskumné štúdie skúmajúce partnerskú spokojnosť a vzťahovú väzbu prišli so zistením, že bezpečná vzťahová väzba sa spája s vyššou spokojnosťou v manželstve, a naopak ľudia s neistým štýlom vzťahovej väzby vykazujú nižšiu mieru spokojnosti vo vzťahu (Alexandrov, Cowan, & Cowan, 2005; Treboux, Crowell, & Waters, 2004). Veľké množstvo výskumov potvrdilo spojitosť medzi nespokojnosťou vo vzťahu a oboma neistými štýlmi vzťahovej väzby (Feeney, 1994; Kachadourian, Fincham, & Davila 2004). Mnohé štúdie (napr. Berman, Marcus, & Berman, 1994; Ben-Ari & Lavee, 2005) potvrdili výsledky výskumu Senchaka a Leonarda (1992), ktorí zistili, že partnerstvá, v ktorých sú obaja partneri bezpečne pripútaní vykazujú vyššiu spokojnosť a taktiež vyššiu mieru intimity ako páry so zmiešanými typmi vzťahovej väzby alebo s oboma neisto pripútanými partnermi. Výsledky výskumu Guerrera, Farinelliho a McEwana (2009) naznačujú, že jednotlivci, ktorých partneri sú bezpečne pripútaní, sú vo vzťahu spokojnejší. Z toho môžeme vyvodzovať, že aj štýl pripútania partnera má veľký vplyv na jednotlivca, spokojnosť nezávisí len od jeho vlastného štýlu pripútania, ale aj od vzťahovej väzby jeho partnera.

Je potrebné upozorniť na skutočnosť, že osobnostné rozdiely nemajú vplyv na spojenie medzi spokojnosťou v partnerstve a bezpečnou vzťahovou väzbou (napr. Carnelley, Pietromonaco, & Jaffe, 1996; Jones & Cunningham, 1996; Nofle & Shaver, 2006). Štýl vzťahovej väzby len v malej miere súvisí s osobnostnými charakteristikami, zároveň je vzťahová väzba silnejším prediktorom spokojnosti v partnerstve ako osobnostné charakteristiky jednotlivca (Shaver & Brennan, 1992).

Metodika

Cieľ výskumu

V našom príspevku sme sa zamerali na súvislosti medzi vzťahovou väzbou a manželskou spokojnosťou u zosobášených párov. Skúmali sme, nakoľko súvisí vzťahová väzba osoby s jeho/jej spokojnosťou v manželstve. Tiež sme sa zaoberali otázkou, či so spokojnosťou v manželstve súvisí aj vzťahová väzba manžela/manželky. Keďže doterajšie výsledky naznačujú efekt tak rodičovskej vzťahovej väzby ako aj vzťahovej väzby v aktuálnych vzťahoch, v našej štúdií sme sa rozhodli zamerať na oba tieto aspekty.

Výskumný súbor

Výskumný súbor tvorilo 78 heterosexuálnych manželských párov žijúcich v rôznych geografických lokalitách na Slovensku, teda spolu 156 osôb. Dĺžka manželstva sa pohybovala v rozpätí od 1 roku do 48 rokov a priemerná dĺžka manželstva bola 20,76 rokov ($SD = 9,89$). Priemerný vek manželiek bol 44,81 roka ($SD = 9,65$; rozpätie 24-69 rokov) a priemerný vek manželov 46,05 roka ($SD = 9,3$; rozpätie 25-73 rokov). 6 párov bolo bezdetných, 12 párov malo jedno dieťa, 44 párov malo dve deti, 13 párov tri deti a 3 páry malo štyri a viac detí. Respondenti boli kontaktovaní osobne alebo prostredníctvom iných osôb. Každý manželský pár obdržal dva súbory dotazníkov s rovnakým identifikačným číslom, informovaným súhlasom a inštrukciou, aby dotazníky vyplňali samostatne.

Metódy

Na meranie rodičovskej vzťahovej väzby sme použili metódu nazvanú **História vzťahovej väzby** (angl. Attachment History Paragraphs) pôvodne vytvorenú Hazanom a Shaverom, neskôr prepracovanú inými autormi. Nami použitá verzia metódy (Granqvist & Kirkpatrick, 2004) obsahuje štyri odstavce (v pôvodnej verzii tri), ktoré opisujú správanie rodiča k respondentovi v detstve. Jednotlivé opisy reprezentujú štyri štýly vzťahovej väzby (bezpečnú, vyhýbavú, úzkostnú/ambivalentnú, dezorganizovanú), tak ako boli opísané v modeli Brennana, Clarka a Shavera (1998). Respondent označuje štýl, ktorý sa mu zdá pre jeho rodiča najvystihujúcejší (osobitne pre otca aj matku) a tiež každý štýl hodnotí na škále 1 až 7 vzhľadom na to, ako sa daný opis hodí na každého z rodičov. V našej štúdii sme použili druhý spôsob hodnotenia (hodnotenie na škále). Validitu metódy potvrdili výsledky poukazujúce na to, že hodnotenie uvedených štýlov významne koreluje s emocionálnou vrelosťou rodičov (Halama, Sabo, 2007).

Na meranie vzťahovej väzby v aktuálnych vzťahoch sme použili **Dotazník skúseností v blízkych vzťahoch** (angl. Experience in Close Relationships). Autormi dotazníka sú (Brennan et al. 1998), ktorí dotazník koncipovali ako 36 položkovú škálu, ktorá meria vzťahovú väzbu u dospelých ľudí kombináciou dvoch dimenzií - úzkosti a vyhýbania. Vzťahová úzkosť je definovaná ako strach zo separácie, odmietnutia a opustenia. Príkladom položky je „Obávam sa, že stratím lásku svojho partnera“. Vzťahové vyhýbanie je charakterizované nepríjemnými pocitmi v intímnych situáciách, pociťovaním nepohody v blízkosti iných osôb a pri spoliehaní sa na nich. Príkladom položky je „Necítim sa veľmi príjemne ak sa mám partnerovi otvoriť“. Autori opisujú aj podrobný spôsob, ako prostredníctvom skóre dimenzií odvodiť príslušnosť ku klasickým štýlom vzťahovej väzby, ktoré však pre komplikovanosť neboli príliš uplatňované. V našom prípade sme na odvodenie týchto typov použili klusterovú analýzu. Nami zistená vnútorná konzistencia škály (Cronbachovo alfa) bola 0,80 pre dimenziu úzkosť a 0,73 pre dimenziu vyhýbanie.

Ako prvý nástroj na meranie manželskej spokojnosti sme použili **Kansaskú škálu manželskej spokojnosti** (Schumm et al., 1997). Škála vychádza z chápania spokojnosti ako jednej z dimenzií kvality partnerstva. Obsahuje tri otázky reprezentujúce tri oblasti spokojnosti v manželstve, a to spokojnosť s manželstvom (inštitucionálna stránka vzťahu), spokojnosť so vzťahom s manželom/kou (intímna oblasť vzťahu) a spokojnosť s

manželom/kou ako s partnerom (sociálna rola partnerky/a). Participanti na tieto položky odpovedajú na stupnici od 1 do 7. Celkové skóre sa počíta ako súčet všetkých troch položiek. Podľa autorov dotazník validne rozpoznáva spokojných manželov/ky od jednotlivcov, ktorí sú v svojom manželstve nespokojní (Schumm et al., 1997). Vnútoraná konzistencia dotazníka hodnotená Cronbachovou alfou bola 0,95.

Druhým dotazníkom na meranie spokojnosti s manželstvom bol **Index hodnotenia manželskej kvality** (angl. Quality of Marriage Index). Tento dotazník vytvoril Norton (1983) a obsahuje šesť položiek. Na prvých päť položiek sa odpovedá na Likertovej sedembodovej stupnici, šiestu položku, ktorá udáva celkový stupeň šťastia v manželstve, participanti hodnotia na škále od 1 do 10. Celkové skóre sa počíta ako súčet všetkých položiek. Podľa Nortona (1983) sa meranie manželskej kvality obvykle spája s vlastnosťami vzťahu, a preto jeho merací nástroj posudzuje kvalitu v manželstve ako všeobecné zhodnotenie partnerského vzťahu. V našom výskume bola pri tejto škále zistená hodnota Cronbachovej alfy 0,96.

Výsledky

V prvej fáze analýzy sme sa zamerali na súvislosti rodičovskej vzťahovej väzby a spokojnosti z pohľadu samotného manžela/ky. Tabuľka 1 obsahuje korelačné koeficienty rodičovskej vzťahovej väzby pre jednotlivé štýly s manželskou spokojnosťou osobitne pre mužov a osobitne pre ženy. Ani u jednej skupiny nebola identifikovaná žiadna významná korelácia medzi premennými.

Tab. 1 Spearmanove korelácie rodičovskej vzťahovej väzby s manželskou spokojnosťou

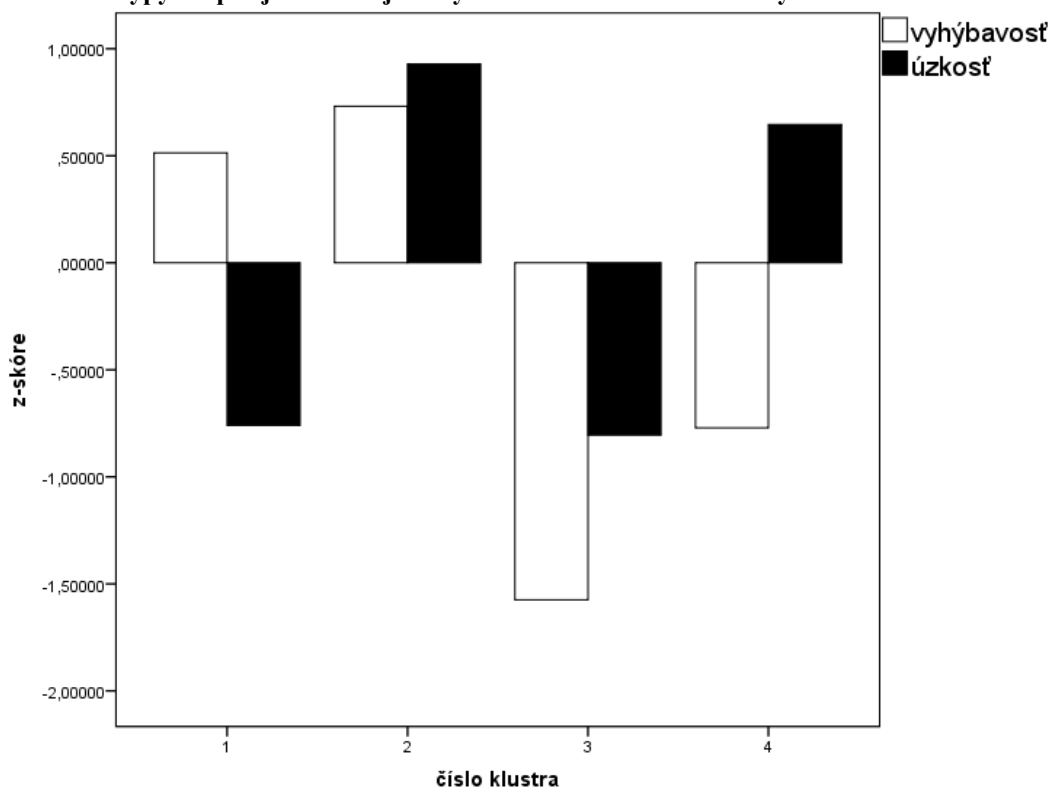
Vlastná vzťahová väzba	MUŽI (N=78)		ŽENY (N=78)	
	KMS	QMI	KMS	QMI
MATKA - bezpečný štýl	0,133	0,134	0,010	0,075
MATKA - úzkostný/ambivalentný štýl	-0,003	0,003	0,065	0,110
MATKA - vyhýbavý štýl	-0,012	0,056	-0,028	-0,055
MATKA - dezorganizovaný štýl	0,005	-0,017	-0,076	0,014
OTEC - bezpečný štýl	0,040	0,014	0,242	0,210
OTEC - úzkostný/ambivalentný štýl	0,023	0,018	-0,058	-0,045
OTEC - vyhýbavý štýl	0,135	0,173	-0,073	-0,102
OTEC - dezorganizovaný štýl	-0,117	-0,105	-0,165	-0,092

Legenda: KMS – Kansaská škála manželskej spokojnosti, QMI – Index manželskej spokojnosti

Pre účely analýzy dospeljej vzťahovej väzby sme postupovali odlišným spôsobom. Keďže dotazník ECR obsahuje dve dimenzie vzťahovej väzby definované Brennanom et al. (1998), t.j. úzkosť a vyhýbanie, a postup vytvorenia konkrétnych typov vzťahovej väzby bol neskôr skritizovaný Fraleyom et al. (2000), zvolili sme samostatný postup pri odvodzovaní typov vzťahovej väzby. Pomocou hierarchickej klusterovej analýzy typu k-means sme odvodili 4 skupiny ľudí s odlišným profilom skóre oboch dimenzií dotazníka. Ukázalo sa, že tieto

odvodené typy zreteľne zodpovedajú typom definovaným v Brenannovej klasifikácii. Na obrázku 1 je stĺpcový graf, ktorý pomocou priemerného z-skóre dimenzií úzkosť a vyhýbanie opisuje jednotlivé skupiny. Upozorňujeme, že celkové skóre v dotazníku ECR je skórované opačne, t.j. vysoké skóre znamená nízku úroveň danej vlastnosti. Prvý kluster je charakterizovaný vysokou úrovňou úzkosti a nízkou úrovňou vyhýbania, teda ide o úzkostne ambivalentný štýl. V našej vzorke ju reprezentovalo 56 ľudí z toho 28 mužov aj žien. Druhý kluster je charakterizovaný nízkou úrovňou vyhýbania aj úzkosti, t.j. jedná sa o bezpečný štýl vzťahovej väzby. Do tejto skupiny bolo zaradených 45 osôb, z toho 23 mužov a 22 žien. Naopak, tretí kluster mal vysokú úroveň oboch dimenzií, čo zodpovedá dezorganizovanému štýlu. Mal najnižšiu početnosť 24 osôb, z toho 10 mužov a 14 žien. Posledný kluster má vyššiu úroveň vyhýbania a nižšiu mieru úzkosti, čo zodpovedá vyhýbavému štýlu. Do tejto skupiny bolo zaradených 31 osôb, z toho 17 mužov a 14 žien.

Obr. 1 Typy dospelých vzťahovej väzby odvodené klusterovou analýzou dimenzií dotazníka ECR

Legenda: 1 – úzkostne ambivalentný typ, 2 – bezpečný typ, 3 – dezorganizovaný typ, 4 – vyhýbavý typ

V tabuľke 2 sú uvedené výsledky porovnania manželskej spokojnosti v jednotlivých skupinách podľa štýlu vzťahovej väzby prostredníctvom neparametrickej Kruskal-Walis analýzy rozptylu osobitne pre mužov a osobitne pre ženy. Všetky analýzy potvrdili signifikantné rozdiely medzi skupinami. Podľa priemerného poradia sa ukázalo, že tak muži ako aj ženy s bezpečným typom pripútania majú najvyššiu mieru spokojnosti s manželstvom. Naopak, najnižšiu mieru majú muži aj ženy s vyhýbavou vzťahovou väzbou.

Tab. 2 Neparametrická K-W analýza rozptylu rozdielov manželskej spokojnosti u skupín podľa štýlu vzťahovej väzby

	Vlastná vzťahová väzba - priemerné poradie				Chi-Sq./sig
	úzkostný ambivalentný	bezpečný	dezorganizovaný	vyhýbavý	
KMS muži	42,18	53,33	34,65	19,24	23,86 p<=0,000
QMI muži	45,30	49,98	35,95	17,85	22,62 p<=0,000
KMS ženy	42,18	52,93	25,07	27,46	18,02 p<=0,000
QMI ženy	42,48	50,98	29,00	26,00	14,19 p<=0,003

Legenda: KMS – Kansaská škála manželskej spokojnosti, QMI – Index manželskej spokojnosti

Ďalej sme sa zamerali na to, ako súvisí s manželskou spokojnosťou vzťahová väzba manžela/ky. V tabuľke 3 sú uvedené Spearmanove korelácie vzťahovej väzby manžela/manželky a manželskej spokojnosti. Ako vidieť, podobne ako v prípade vlastnej vzťahovej väzby, ani jedna z korelácií nie je signifikantná, teda rodičovská vzťahová väzba nesúvisí ani s vlastnou manželskou spokojnosťou ani so spokojnosťou manžela/ky.

Tabuľka 3 Spearmanove korelácie rodičovskej vzťahovej väzby manžela/manželky s manželskou spokojnosťou

Vzťahová väzba manžela/manželky	MUŽI		ŽENY	
	KMS	QMI	KMS	QMI
MATKA - bezpečný štýl	0,155	0,162	0,071	0,109
MATKA - úzkostný/ambivalentný štýl	0,021	-0,016	0,075	0,070
MATKA - vyhýbavý štýl	-0,088	-0,090	-0,008	-0,015
MATKA - dezorganizovaný štýl	-0,157	-0,099	0,017	0,041
OTEC - bezpečný štýl	0,253	0,104	-0,051	-0,009
OTEC - úzkostný/ambivalentný štýl	-0,201	-0,132	0,088	0,029
OTEC - vyhýbavý štýl	-0,187	-0,056	0,102	0,044
OTEC - dezorganizovaný štýl	-0,299	-0,121	-0,052	-0,026

Legenda: KMS – Kansaská škála manželskej spokojnosti, QMI – Index manželskej spokojnosti

Následne sme analyzovali rozdiely v manželskej spokojnosti v závislosti od vzťahovej väzby manžela/manželky (znovu osobitne pre mužov a ženy). Výsledky sú uvedené v tabuľke 4. Neparametrická Kruskal-Walis analýza rozptylu ukázala, že v troch prípadoch išlo o signifikantné rozdiely medzi skupinami s podobnými výsledkami ako v prípade vlastnej vzťahovej väzby. Najvyššiu manželskú spokojnosť mali osoby, ktorých manžel či manželka mali bezpečnú vzťahovú väzbu, najnižšiu spokojnosť osoby, ktorý manžel či manželka mali vyhýbavú vzťahovú väzbu, okrem prípadu Kansaskéj škály manželskej spokojnosti u mužov,

ktorí mali najnižšiu spokojnosť s manželstvom v prípade dezorganizovanej vzťahovej väzby u svojich manželiek.

Tab. 4 Neparametrická K-W analýza rozptylu rozdielov manželskej spokojnosti u skupín podľa štýlu vzťahovej väzby manžela/manželky

	Vzťahová väzba manžela/manželky - priemerné poradie				Chi-Sq./sig
	úzkostný ambivalentný	bezpečný	dezorganizovaný	vyhýbavý	
KMS muži	40,89	49,07	28,00	33,18	9,04 p<=0,029
QMI muži	41,07	50,3	32,64	26,25	11,25 p<=0,010
KMS ženy	38,20	48,70	35,55	31,33	6,38 p<=0,094
QMI ženy	37,04	50,83	37,70	29,29	9,65 p<=0,022

Legenda: KMS – Kansaská škála manželskej spokojnosti, QMI – Index manželskej spokojnosti

Diskusia

Hlavným cieľom nášho výskumu bolo zistiť, či existujú súvislosti medzi vzťahovou väzbou jednotlivca v dospelosti a jeho manželskou spokojnosťou alebo spokojnosťou jeho manžela/ky s manželstvom. Taktiež sme chceli overiť, či sa vzťahová väzba v detstve nejakým spôsobom vzťahuje k partnerskej spokojnosti v súčasnom manželstve. Výsledky nášho skúmania isté predpoklady potvrdili a isté očakávania zamietli.

Výsledky porovnania typov vzťahovej väzby podľa klusterovej analýzy naznačili, že jednotlivci s bezpečným typom vykazujú najvyššiu mieru spokojnosti s manželstvom, čo je v súlade so zisteniami viacerých výskumníkov (napr. Alexandrov et al., 2005; Guerrero, Farinelli, & McEwan, 2009; Senchak & Leonard, 1992). Naopak, najnižšiu mieru manželskej spokojnosti udávajú osoby s vyhýbavou vzťahovou väzbou, čo vo svojich výskumoch taktiež preukázalo viacero autorov (napr. Ben-Ari & Lavee, 2005; Berman et al., 1994; Treboux et al., 2004).

Ďalšie zistenia poukazujú na skutočnosť, že najvyššiu mieru manželskej spokojnosti vykazujú jednotlivci, ktorých manžel či manželka je bezpečne pripútaný/á. Najnižšiu manželskú spokojnosť udávajú osoby, ktorých manžel či manželka je pripútaný/á vyhýbavým štýlom vzťahovej väzby. K rovnakým záverom dospeli vo svojom výskume aj Guerrero, Farinelli a McEwan (2009).

Môžeme teda konštatovať, že jednotlivci s bezpečnou vzťahovou väzbou sú so svojim manželstvom spokojnejší než jednotlivci s iným štýlom pripútania. Osoby s vyhýbavým typom vzťahovej väzby naopak udávajú nižšiu manželskú spokojnosť než jednotlivci s iným štýlom pripútania. Zároveň v manželstve sú najviac spokojní jednotlivci, ktorých manžel/ka je bezpečne pripútaný/á. Naproti tomu najnižšiu mieru spokojnosti udávajú osoby, ktorých manžel/ka vykazuje vyhýbavý štýl vzťahovej väzby. Na základe výskumov (prehľad pozri v Mikulincer & Shaver, 2007) môžeme všeobecne tvrdiť, že bezpečná vzťahová väzba podporuje zvýšenie partnerskej spokojnosti, napriek rôznym náročným stresovým situáciám a zmenám, ktoré v manželstve nastávajú. Kým manželka s neistým štýlom pripútania musia

venovať veľmi veľa námahy posilneniu stability v ich vzťahu, počas zložitých situácií, ktoré sa vyskytnú v ich partnerstve. Podľa Mikulincera a Shavera (2007) je kľúčom k pochopeniu tohto mechanizmu charakteristika špecifického systému vzťahovej väzby u danej osoby. Systém vzťahovej väzby je primárne zameraný na detekovanie hrozieb v interpersonálnom prostredí a dosahovanie bezpečia. V prípade bezpečnej vzťahovej väzby ohrozenia sú detekované menej často, systém nie je až taký citlivý na potenciálne hrozby. To je dôsledkom vnútorného pracovného modelu, ktorý vníma ostatných prevažne v pozitívnom svetle. Prítomnosť strachu a pocitu ohrozenia je teda menej častý a negatívne pocity sú minimalizované. Naopak, u manželov s neistou vzťahovou väzbou sú hrozby detekované oveľa častejšie, čo súvisí s vnútornými pracovnými modelmi obsahujúcimi také prvky ako vlastnú insuficienciu, či predstavu iných ako vzdialených, či dokonca zraňujúcich. Takýto systém vzťahovej väzby má tendenciu detekovať hrozbu v oveľa väčšej miere, čo vedie k prežívaniu negatívnych emócií. Potreba vyrovnávať sa s negatívnymi emóciami môže následne viesť k eliminácii zdrojov potrebných na konštruktívne riešenie vzťahových problémov a zníženiu spokojnosti so vzťahom. Naše výsledky poukazujú na to, že k zníženiu spokojnosti so vzťahom, môže viesť nielen vlastná neistá vzťahová väzba, ale aj manželova/manželkina. Dá sa totiž povedať, že v tak intímnom vzťahu ako je manželstvo, sú zdroje na konštruktívne riešenie problémov prepojené a neistá vzťahová väzba na strane manžela/manželky môže prostredníctvom negatívnych emócií znižujúcich tieto zdroje prispievať aj k zníženiu spokojnosti druhého partnera či partnerky.

Súvislosti medzi manželskou spokojnosťou participanta a vzťahovou väzbou v detstve sa nepreukázali. Taktiež sa nepotvrdil ani vzťah medzi manželskou spokojnosťou a ranou vzťahovou väzbou jeho partnera/ky. Dôvodom môže byť skutočnosť, že vzťahová väzba v detstve nie je vždy úplne stabilná a môže sa postupne meniť, či už vplyvom životných udalostí a vzťahových skúseností (Scharfe & Bartholomew, 1994) alebo v závislosti od individuálnych rozdielov každej osobnosti (Scharfe, 2003). Za ďalšiu možnú príčinu nepreukázania súvislosti medzi vzťahovou väzbou v detstve a partnerskou spokojnosťou v manželstve považujeme aj fakt, že niektorí jednotlivci nemusia byť schopní v súčasnosti reálne zhodnotiť vzťah s rodičmi, ktorý mali v detstve, čím dochádza k skresleniu v sebauvedňovacích údajoch.

Na záver diskusie by sme sa ešte radi dotkli výsledkov typológie vzťahovej väzby získanej klusterovou analýzou. Z nedostatku podkladov pre rozdelenie osôb do typov vzťahovej väzby sme na dotazník ECR (Brennan et al., 1998) aplikovali klusterovú analýzu. 4 typy, ktoré sú výsledkom tejto analýzy, jasne zodpovedajú typom vzťahovej väzby ako sú definované v spomínanom modeli. Považujeme to za potvrdenie validity tohto modelu, keďže sa ukázalo, že v modeli stanovené typy možno pomerne spoľahlivo identifikovať v reálnych dátach. Model vzťahovej väzby podľa Brenna et al. (1998), možno podľa nás spoľahlivo používať pri meraní a analýze vzťahovej väzby v dospelých vzťahoch.

Záver

Cieľom tejto práce bolo zmapovať súvislosti medzi spokojnosťou v manželstve a vzťahovou väzbou v dospelosti a v detstve. Spokojnosť v manželstve bola skúmaná u danej

osoby a taktiež u jej manžela/ky. Preukázalo sa, že štýl vzťahovej väzby jednotlivca silno súvisí s mierou spokojnosti v manželstve a taktiež aj s manželskou spokojnosťou jeho manžela/ky. V našej práci sa nepreukázal žiaden vzťah medzi vzťahovou väzbou v detstve a manželskou spokojnosťou.

Náš výskum podporil tvrdenie, že vzťahová väzba súvisí so spokojnosťou v manželstve. Práve skúmanie vzťahu medzi vzťahovou väzbou a činiteľmi ovplyvňujúcimi manželstvo považujeme za prínosné, nakoľko nové zistenia v tejto problematike môžu pomôcť v praxi. V rámci ďalšieho výskumu je vhodné sa zamerať na overovanie potenciálnych mediátorov vzťahu medzi vzťahovou väzbou a manželskou spokojnosťou. Takáto štúdia by mohla pomôcť komplexnejšie objasniť problematiku vzťahovej väzby a manželskej spokojnosti.

Literatúra

- Adamovová, L., & Halama, P. (2009). *Vzťahová väzba a religiozita*. Bratislava: Slovak Academic Press.
- Ainsworth, M.D.S., Blehar, M.C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the Strange Situation*. Oxford: Lawrence Erlbaum.
- Alexandrov, E.O., Cowan, P.A., & Cowan C.P. (2005). Couple attachment and the quality of marital relationships: Method and concept in the validation of the new couple attachment interview and coding system. *Attachment and human development*, 7(2), 123-152.
- Bartholomew, K., & Horowitz, L. (1991). Attachment styles among young adults: Atest of a four-category model. *Journal of personality and social psychology*, 61(2), 226-244.
- Ben-Ari, A., & Lavee, Y. (2005). Dyadic characteristics of individual attributes: Attachment, neuroticism, and the irrelaton to marital quality and closeness. *American journal of orthopsychiatry*, 75(4), 621-631.
- Berman, W.H., Marcus, L., & Berman, E.R. (1994). Attachment in marital relations. In M.B. Sperling & W.H. Berman (eds.), *Attachment in adults: Clinical and developmental perspectives* (s. 204-231). New York: Guilford Press.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment. Attachment and loss: Vol. 1. Loss*. New York: BasicBooks.
- Bowlby, J. (1998). *Separation: Anxiety and anger: Attachment and loss Volume 2: Separation - Anxiety and Anger Vol 2*. London: Pimlico.
- Bowlby, J. (2005). *The making and breaking of affectional bonds*. London: Routledge.
- Bowlby, J. (2010). *Vazba: Teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem*. Praha: Portál.
- Brennan, K.A., Clark, C.L., & Shaver, P.R. (1998). Self-report measurement of adult romantic attachment: An integrative overview. In J.A. Simpson & W.S. Rholes (eds.), *Attachment theory and close relationships* (s. 46-76). New York: Guilford Press.
- Carnelley, K.B., Pietromonaco, P.R., & Jaffe, K. (1996). Attachment, caregiving, and relationship functioning in couples: Effects of self and partner. *Personal Relationships*, 3(3), 257-277.
- Drigotas, S.M., Rusbult, C.E., & Verette, J. (1999). Level of commitment, mutuality of commitment, and couple well-being. *Personal Relationships*, 6(3), 389-409.
- Feeney, J.A. (1994). Attachment style, communication patterns, and satisfaction across the life cycle of marriage. *Personal Relationships*, 1(4), 333-348.
- Feeney, J.A. (1999). Adult romantic attachment and couple relationships. In J. Cassidy & P.R. Shaver (eds.), *Handbook of attachment: Theory, research and clinical application* (s. 355-377). New York: GuilfordPress.

- Feeney, J.A., Noller, P., & Roberts, N. (2000). Attachment in close relationships. In C. Hendrich & S.S. Hendrich (eds.), *Close relationships: A sourcebook* (s. 185-202). London: Sage.
- Fraley, R. C., Waller, N. G., Brennan, K. A. (2000). An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78, 350–365.
- Granqvist, P., & Kirkpatrick, L. A. (2004). Religious conversion and perceived childhood attachment: A meta-analysis. *International Journal for the Psychology of Religion*, 14(4), 223-250.
- Guerrero, L.K., Farinelli, L., & McEwan, B. (2009). Attachment and relational satisfaction: The mediating effect of emotional communication. *Communication Monographs*, 76(4), 487-514.
- Halama, P., & Sabo, M. (2007). Konvergujú navzájom rôzne nástroje na meranie štýlov pripútania? In I. SarmánySchuller (ed.), *Metanoia – harmónia človeka. Zborník z 25. Psychologických dní* (s. 379-383). Bratislava: Stimul.
- Hašto, J. (2005). *Vzťahová väzba. Ku koreňom lásky a úzkosti*. Trenčín: Vydavateľstvo F.
- Hazan, C., & Shaver, P.R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of personality and social psychology*, 52(3), 511-524.
- Holmes, J. (1993). Attachment theory: A biological basis for psychotherapy? *The British Journal of Psychiatry*, 163(1), 430-438.
- Impett, E.A., Beals, K.P., & Peplau, L.A. (2001). Testing the investment model of relationship commitment and stability in a longitudinal study of married couples. *Current Psychology*, 20(4), 312–326.
- Jones, J.T., & Cunningham, J.D. (1996). Attachment styles and other predictors of relationship satisfaction in dating couples. *Personal relationships*, 3(4), 387-399.
- Kachadourian, L.K., Fincham, F., & Davila, J. (2004). The tendency to forgive in dating and married couples: The role of attachment and relationship satisfaction. *Personal Relationships*, 11(3), 373-393.
- Kobak, R., Ruckdeschel, K., & Hazan, C. (1994). From symptom to signal: An attachment view of emotion in marital therapy. In S.M. Johnson & L.S. Greenberg (eds.), *The heart of the matter: Perspectives on emotion in marital therapy* (s. 46-71). Philadelphia: Brunner/Mazel.
- Kratochvíl, S. (2000). *Manželská terapia*. Praha: Portál.
- Kulísek, P. (2000). Problémy teórie raného citového príľnutia (attachment). *Československá psychologie*, 44(5), 404-423.
- Matějková, E. (2009). *Riešime partnerské problémy*. Praha: Grada.
- Mikulincer, M., & Pereg, D. (2004). Attachment style and theregulation of negative affect: exploring individual differences in mood congruency effects on memory and judgment. *Personality and social psychology bulletin*, 30(1), 67-80.
- Mikulincer, M., & Shaver, P.R. (2007). *Attachment in Adulthood: structure, dynamics, and change*. New York: The Guilford Press.
- Mikulincer, M., Florian, V., Cowan, A.P., & Cowan, P.C. (2002). Attachment security in couple relationships: a systemic model and its implications for family dynamics. *Family process*, 41(3), 405-434.
- Noftle, E.E., & Shaver, P.R. (2006). Attachment dimensions and the big five personality traits: Associations and comparative ability to predict relationship quality. *Journal of research in personality*, 40(2), 179-208.
- Norton, R. (1983). Measuring marital quality: A critical look at the dependent variable. *Journal of Marriage and the Family*, 45(1), 141-151.
- Rhine, D. (1981). Bases of marital satisfaction among men and women. *Journal of marriage and the family*, 43(4), 941-955.
- Senchak, M., & Leonard, K.E. (1992). Attachment styles and marital adjustment among newly wed couples. *Journal of social and personal relationships*, 9(1), 51-64.

- Shaver, P.R., & Brennan, K.A. (1992). Attachment styles and the “big five” personality traits: their connections with each other and with romantic relationship outcomes. *Personality and social psychology bulletin*, 18(5), 536-545.
- Scharfe, E. (2003). Stability and change of attachment representations from cradle to grave. In S.M. Johnson & V.E. Whiffen (eds.), *Attachment processes in couple and family therapy* (s. 64-84). New York: Guilford Press.
- Scharfe, E., & Bartholomew, K. (1994). Reliability and stability of adult attachment patterns. *Personal relationships*, 1(1), 23-43.
- Schumm, W.R., Bollman, S.R., & Jurich, A.P. (1997). Gender and marital satisfaction: A replication using a seven-point item response version of the Kansas Marital Satisfaction Scale. *Psychological Reports*, 81(3), 1004-1006.
- Soudková, M. (2006). *O zdravých vztáchoch medzi ľuďmi*. Brno: Doplněk.
- Sternberg, R.J., & Barnes, M.L. (1988). *The psychology of love*. New Haven: Yale University Press.
- Thibaut, J.W., & Kelley, H.H. (1959). *The social psychology of groups*. New York: John Wiley.
- Treboux, D., Crowell, J.A., & Waters, E. (2004). When 'New' Meets 'Old': Configurations of Adult Attachment Representations and Their Implications for Marital Functioning. *Developmental psychology*, 40(2).